

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-5-1>

УДК [330.567.28:330.35]:336.01

JEL E21, O15, D11

М. М. Біль

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу проблем соціально-
гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»

e-mail: bmm1983@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4979-4019>

О. П. Мульска

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

e-mail: oliotchka.mulska@gmail.com

ORCID 0000-0002-1666-3971

ЕКОНОМІЧНА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ЇХНІЙ ДОБРОБУТ: МОДЕЛІ І ФОРМИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

Визначено зміст добробуту як важливого вимірника суспільно орієнтованої ефективності економічного зростання. Встановлено, що в еволюції теорії добробуту спостерігається індивідуалізація його забезпечення. Умови конкуренції та мобільності підвищують вагомість домогосподарств у забезпеченні власного добробуту з подальшим відображенням на процесах економічного зростання громади, регіону, держави. Це дає підстави актуалізувати проблематику дослідження добробуту на рівні домогосподарств і стимулювання економічного зростання на засадах поведінкової економіки. Розкрито сутність економічної поведінки домогосподарств, яка визначається їхніми потребами, інтересами, мотивами, стимулами. Виділено основні моделі економічної та соціальної поведінки домогосподарств – соціалізаційну, адаптаційну, інтеграційну, ціннісну, регулюючу, визначення стратегій фінансового розвитку. Узагальнено теоретичні підходи до пояснення економічної поведінки та запропоновано детермінанти її формування для домогосподарств.

Ключові слова: добробут, індивідуалізація забезпечення добробуту, економічна поведінка, домогосподарство, поведінкова економіка, економічне зростання.

Bil M., Mulska O. ECONOMIC BEHAVIOR OF HOUSEHOLDS AND THEIR WELFARE: MODELS AND FORMS OF INTERACTION

The article defines the content of welfare as a measure of socially oriented efficiency of economic growth, which reflects the appropriate level of providing the population with material and spiritual goods with the formation of favourable conditions for human development and capitalization of human potential in a competitive mobile space. The modern theory of welfare testifies to the deepening of scientific discussions on the transformation of economic welfare into mobile and inclusive, as well as the opposition of competitive and social protection welfare policy. Another milestone in the evolution of welfare theory is the individualization of its provision. Conditions of competition and mobility increase the importance of households in providing their well-being with further reflection on the processes of economic growth of the community, region, and state. This gives grounds to actualize the issues of household welfare research and strengthening economic growth based on behavioural economics. The needs, interests, motives, and incentives determine the economic behaviour of households. At higher levels, it defines an economic culture that is closely linked to the national mentality. In this regard, the main models of economic and social behaviour of households – socialization, adaptation, integration, values, regulation, and the definition of financial development strategies are outlined. Theoretical approaches to the explanation of economic behaviour are generalized, namely religious-ethical, psychological, substantive theories, theories of motivations and acquired needs, process theories, theories of justice, and others. Based on the ideas of foreign scientists, the main determinants of the economic policy of households are proposed. Political, stabilizing, and economic determinants are distinguished in the group of general determinants. In the group of determinants directly related to households, the financial, demographic, cultural, social, empirical, and psychological are suggested. The author's emphasis is placed on the importance of the impact of financial determinants of the households' economic behaviour, the central place among which is occupied by savings.

Keywords: welfare, individualization of welfare, economic behaviour, household, behavioural economy, economic growth.

Постановка проблеми. Економічна поведінка домогосподарств як найбільших адаптивних суб'єктів соціально-економічної системи змінюється відповідно до трансформації економічної кон'юнктури країни. Комплексний підхід до вивчення економічної

поведінки домогосподарств з точки зору територіальної соціально-економічної системи сприяє виявленню казуальних зв'язків, які формують фінансову та споживчу поведінку на мікрорівні

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

загалом і визначають вагомість окремих фінансових чи макроекономічних індикаторів.

Економічна поведінка домогосподарств має тісний взаємозв'язок з їхнім добробутом: з одного боку, від моделі економічної поведінки залежить рівень добробуту домогосподарства в умовах ринкової конкуренції; з іншого боку, вищий рівень добробуту сприяє активній економічній поведінці домогосподарств завдяки наявності вільних фінансових ресурсів. Ці аспекти актуально досліджувати, особливо для країн, які перебувають у трансформаційних умовах і потребують посилення економічного зростання на засадах поведінкової економіки.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика взаємозв'язку економічної поведінки та добробуту домогосподарств у вітчизняній економічній науці розкрита дуже слабо. Як правило, дослідження різних аспектів добробуту стосуються його визначення та розвитку методичних засад оцінювання (С. Дражниця, Т. Кір'ян, Ю. Куліков, О. Мельниченко, Е. Лібанова, М. Ліхтер, І. Потапов, В. Сафонов та ін.). Щодо

економічної поведінки домогосподарств, то ґрунтовні напрацювання з визначення її змісту та детермінант формування активно розвиваються зарубіжними авторами, серед яких К. Арано [14], С. Браун [5], М. Гао [11], Ф. Гоголін [6], М. Діркерс [10], Дж. Домініц [3], С. Желаєва [1], Дж. Кемпбел [8], К. Кьортіс [12], П. Х. Лян [15], Ч. Манські [4], Б. Реннебург [7], В. Станго [13], І. Фішер [2], Х. Хонг [9] та ін.

Метою статті є поглиблення теоретичних засад дослідження добробуту у взаємозв'язку з економічною поведінкою домогосподарств, виявлення основних моделей і детермінант її формування.

Основні результати дослідження. *Добробут* постає одним з вимірників суспільно орієнтованої ефективності економічного зростання, що відображає належний рівень забезпечення населення матеріальними та духовними благами з формуванням сприятливих умов людського розвитку й капіталізації людського потенціалу в конкурентному мобільному просторі (рис. 1).

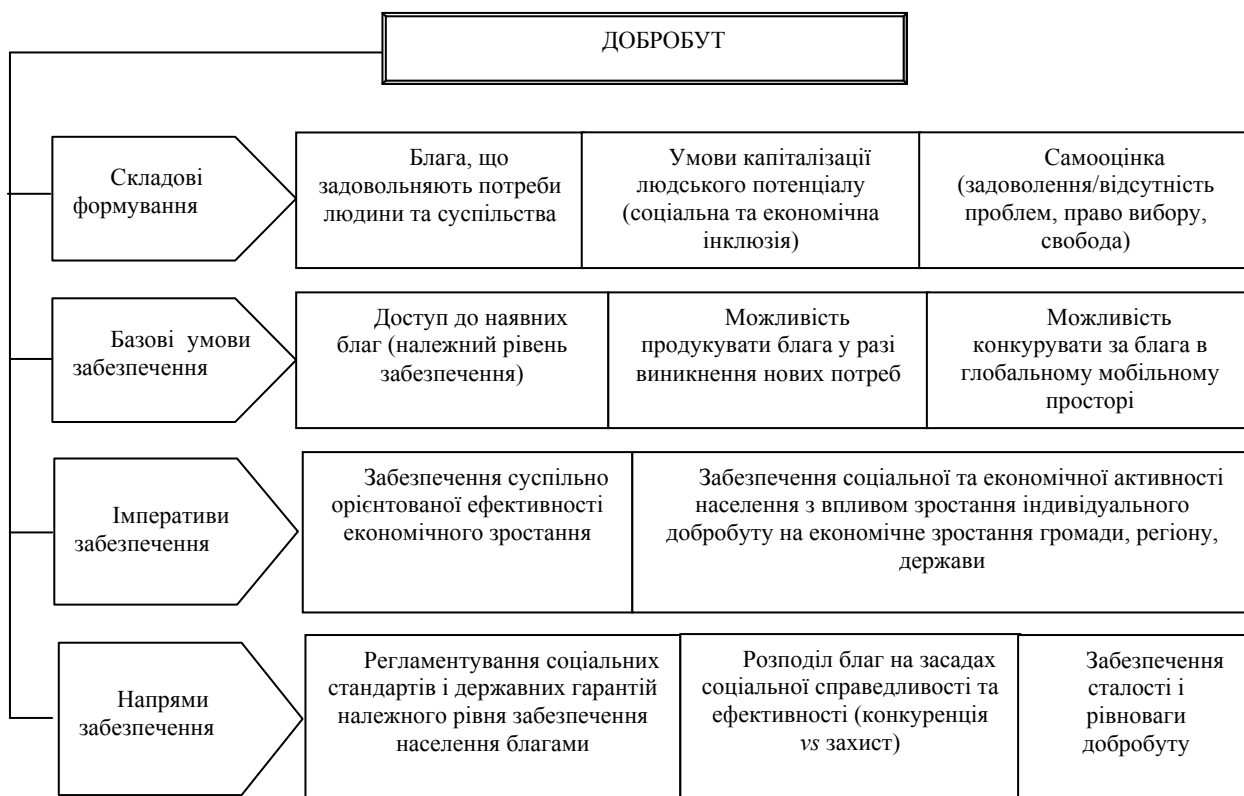

Рис. 1. Зміст добробуту населення

Джерело: побудовано авторами.

Сучасний розвиток теорії добробуту слід розглядати в теоретико-методологічному та прикладному аспектах (табл. 1). Поглиблення методології дослідження добробуту пов'язане з прогресивізацією людиноцентричної парадигми та виникненням нових потреб суспільства в умовах суспільно орієнтованої ефективності економічного зростання. Сучасна теорія добробуту розвивається на стику економіки та психології. Розгляд добробуту розширюється від його розуміння як задоволення суто матеріальних потреб (економічного добробуту) з

забезпеченням соціальної рівності і справедливості (суспільний vs індивідуальний добробут) до його розуміння як можливостей людини проявляти свободу та вибір (мобільний добробут) в умовах конкурентних можливостей економічної і соціальної інклюзії (інклюзивний добробут).

Отже, однією з основних особливостей у розвитку теорії добробуту є *індивідуалізація* його забезпечення. Це актуалізує дослідження різних аспектів добробуту на рівні домогосподарств на засадах поведінкової економіки.

Теорії поведінкової економіки є альтернативними варіантами неокласичного напрямку економічної науки, які описують процес прийняття фінансових рішень домогосподарствами, організаціями, фірмами на основі психологічних і фінансових детермінант. Як зазначає З. І. Галушка, економічна теорія як наука набула нових граней у системності дослідження економічних процесів і явищ, принципів економічної

поведінки; вона розширила межі наукових досліджень, орієнтуючись не лише на прагматичні розрахунки, норми раціональної поведінки господарюючих суб'єктів, а й на психологічні, ментальні, групові характеристики прийняття економічних рішень, які можуть суттєво впливати на результати їх досягнення [1, с. 15].

Таблиця 1

Методологічні та прикладні акценти в сучасних дослідженнях добробуту

Методологія дослідження добробуту	Практика забезпечення добробуту
Розвиток людиноцентричної парадигми в теорії економічного зростання, що диференціює потреби суспільства та можливості їх задоволення через доступ до різних благ	Лібералізація політики добробуту (конкуренція vs захист)
Розширення поглядів на добробут із суто матеріальної площини (економічний добробут) до багатовимірної оцінки, враховуючи можливості забезпечення мобільного та інклюзивного добробуту з посиленням його індивідуалізації (індивідуальний добробут)	Децентралізація політики добробуту (збільшення повноважень регіонів і громад у забезпеченні добробуту населення)
Розгляд добробуту як економіко-психологічного індикатора суспільно орієнтованої ефективності економічного зростання (розвиток людського потенціалу → людський розвиток → сталий розвиток)	Індивідуалізація економіки добробуту (суспільний vs індивідуальний добробут), що передбачає відхід від патерналізму, особисту відповідальність за використання можливостей і задоволення власних потреб в умовах глобальної мобільності

Джерело: узагальнено авторами.

Економічна поведінка домогосподарств визначається їхніми потребами, інтересами, мотивами, стимулами. На вищих рівнях вона визначає економічну культуру, яка тісно пов'язана з національним менталітетом, що формується залежно від традицій, культури, соціальних структур, середовища проживання. Менталітет визначає модель економічної і соціальної поведінки, а саме: культуру споживання, виробництва та відповідні форми мотивації. Відповідно, функціями економічної поведінки домогосподарств є такі:

1. Соціалізація – дозволяє домогосподарствам бути інклюзивними в економічних відносинах з іншими суб'єктами, формувати фінансові потреби та інтереси, бути соціально відповідальними.

2. Адаптаційна – покращення способів ефективного використання наявних ресурсів, адаптації до нових ринкових відносин.

3. Інтеграційна – модель економічної поведінки відображає стратегію споживання, громадські цінності, що дозволяє домогосподарствам інтегруватися у громади.

4. Ціннісна – економічна поведінка домогосподарства визначена на основі норм, цінностей, традицій.

5. Регулююча – визначає рівень дотримання законодавчо закріплених норм і сприяє збереженню і підтримці суспільної системи.

6. Визначення стратегій фінансового розвитку – розвиток економічної поведінки домогосподарств зумовлює створення нових цінностей, формування системи цілей і фінансових засобів.

Економічна поведінка домогосподарств впливає на їхній добробут, тому на макроекономічному рівні є найважливішим фактором розвитку економіки. Відповідно до сучасного підходу, в основі економічної поведінки домогосподарств лежить принцип «раціональної максимізації добробуту» [2]. Зауважимо, що поведінка домогосподарств додатково

визначається соціальним середовищем, системою цінностей, що панує в суспільстві, а також впливом численних зовнішніх факторів, які обмежують поведінку суб'єктів економічної діяльності та визначають модель економічної поведінки домогосподарств. Крім того, важливим push-фактором формування конкретної моделі є цілі домогосподарства, які мають певний рівень диференціації з економічною системою. Так, максимізація добробуту домогосподарства означає максимізацію доходу усіх членів або максимізацію суспільного іміджу крізь призму рівня освіти та відповідного соціального статусу. Такі розмежування утворюють різні моделі економічної поведінки домогосподарств, які також впливають на економіку громад, регіону та країни загалом.

Економічна поведінка домогосподарств є одним з ключових факторів, що впливають на економічне зростання країни. Взаємозв'язані споживча поведінка та стратегія заощаджень домашніх господарств визначають обсяги сукупного попиту на внутрішньому ринку товарів і послуг, а також рівень інвестиційного попиту, формують фінансові ресурси для банківської системи через депозити та стимулюють ділову активність інших суб'єктів малого та середнього бізнесу. Водночас економічна поведінка домогосподарств формується під впливом макроекономічної системи, об'єктивних соціально-економічних (наявний дохід, темпи інфляції, рівні зайнятості, пенсійне забезпечення, рівень розвитку банківського сектору) і суб'єктивних соціокультурологічних факторів (ментальність, релігійні, сімейні, культурні традиції і звичаї). Зважаючи на історичні аспекти розвитку економічної системи, моделі економічної поведінки домогосподарств відображають специфіку економічної діяльності громад, регіональні особливості формування системи доходів,

особливостей функціонування банківського сектору країни.

У міждисциплінарних дослідженнях представлено різні аспекти обґрунтування економічної поведінки домогосподарств, зумовленої їхніми потребами, інтересами, мотивами, стимулами. У соціальних і поведінкових науках існують різні *підходи* до її пояснення:

- релігійно-етичний підхід, обґрунтування моделі «економічної людини»; визначення засобів економічного та позаекономічного примусу до праці;
- психологічний підхід до визначення корисності споживчих благ і раціональної поведінки споживача;
- змістовні теорії, що акцентують увагу на причинах, які спонукають суб'єкти господарювання до певної діяльності;
- теорія набутих потреб, теорія мотивацій;
- процесні теорії, що досліджують механізм мотивації економічної поведінки, враховуючи сприйняття суб'єктами господарювання певної ситуації та очікування ними можливих наслідків;
- теорії справедливості, постановки цілей, очікувань та інші.

Казуальність споживчої та економічної поведінки домогосподарств визначається умовою, що рівень заощаджень домогосподарств є залишком грошових коштів після розподілу доходу (переважно на споживання). Отже, висока частка витрат на споживання у наявному доході призводить до низької частки заощаджень, і навпаки. Враховуючи споживання і заощадження в довгостроковій перспективі, фактично заощадження мають бути відкладеним споживанням або споживанням майбутніх періодів. Такий підхід до економії та споживання міститься в концепції І. Фішера про тимчасовий економічний вибір [3].

Диференціація моделей економічної поведінки домогосподарств залежить від економічних очікувань, які формуються на основі рівнів невизначеності та нестабільності [4]. Економічна невизначеність для домогосподарств впливає на поточний рівень споживання, спонукає до раціональної поведінки, збільшуючи рівень заощаджень та ліквідності грошових активів, зменшуючи ризик фінансових інвестицій.

Результати досліджень [5-7] підкреслюють, що психологічні фактори, засновані на уподобаннях, очікуваннях і вирішенні проблем, є важливими факторами, що визначають фінансові рішення домогосподарств. Крім того, психологічні фактори, які формують економічну поведінку, залежать від демографічних характеристик домогосподарств. Дж. Кемпбелл доводить, що економічна поведінка домогосподарств змінюється у разі виникнення можливостей брати участь у різних видах фінансування. На його думку, демографічні показники та фактори ризику є важливими детермінантами прийняття економічних рішень домогосподарств [8], розглядаючи державний капітал,

приватний бізнес і частку портфельних інвестицій як залежні індикатори. Він стверджував, що вік, освіта, рівень доходу, кількість дітей і толерантність до інвестиційного ризику є ключовими фінансовими детермінантами добробуту домогосподарств, співвідношення яких і формують модель економічної поведінки домашнього господарства.

Натомість Х. Хонг дослідив казуальність соціальної взаємодії і активності домогосподарств на фондовому ринку в США. *Соціальна взаємодія* визначає рівень соціальних контактів, зокрема із сусідами, друзями та церквою, комунікабельність, оптимізм тощо. На його думку, соціальні домогосподарства беруть активну участь на фондовому ринку, контролюють доходи, толерантність до ризику, а їхня інвестиційна спроможність значно вища, ніж у несоціальних господарствах [9].

У дослідженнях Ф. Гоголіна ключовими детермінантами, які формують економічну поведінку домогосподарств, є індивідуальні цінності. Використовуючи заощадження, інвестиції та частку інвестицій домогосподарства як рівень фінансової довіри домогосподарств, учений виявив, що диференціація у культурних цінностях впливає на економічну поведінку домогосподарств [6]. Схожі концептуальні засади має дослідження [5], у якому вивчено вплив соціальної взаємодії на фінанси домогосподарств та обґрунтовано, що соціальна взаємодія залежить від обсягів боргів і активів домогосподарств.

Інші вчені [10; 11] зазначають, що на економічну поведінку домогосподарств впливає не тільки філософія раціонального вибору, але й індивідуалізм осіб, які приймають фінансові рішення у домогосподарстві. Отже, пріоритетними детермінантами економічної поведінки є соціально-демографічні [12], економічні установки [13], індивідуальні особливості членів домогосподарств [14], рівні соціальної взаємодії та доступ до соціальних послуг і благ [9; 15], цінності та мотиваційні установки [6].

За результатами аналізу тверджень різних учених нами визначено такі *детермінанти економічної поведінки домогосподарств*:

1) загального характеру:

- політичні – нормативно-правова база функціонування ринку фінансових послуг, інші механізми держави у регулюванні економічної поведінки домогосподарств (стимулюючі, соціально-захисні, мобілізаційні тощо);
 - стабілізаційні – рівень довіри до влади та стабільність в країні;
 - економічні – темп інфляції, фіскальна та бюджетна політика держави, кредитні гарантії, інвестиційна та інноваційна активність;
- 2) прямого відношення до домогосподарств:
- фінансові – рівень доходів і заробітної плати, структура витрат і заощаджень;
 - демографічні – розмір домогосподарств, наявність дітей, працюючих осіб, соціально вразливих осіб;

- культурні – стиль ведення сімейного бізнесу, укладання контрактів і ведення переговорів, релігійні, субкультурні традиції та установки;
- соціальні – соціалізація особистості, соціальні мережі, друзі, родичі; приналежність до соціального класу;
- емпіричні – рівень освіти, фінансова грамотність, досвід здійснення фінансових операцій (особистий чи ближчого оточення);
- психологічні – тип особистості, мотивація, ставлення до грошових активів, склад характеру, переконання.

Зміна зазначених детермінант дозволяє корегувати економічну поведінку домогосподарств залежно від цілей забезпечення добробуту та його подальшого впливу на процеси економічного зростання.

Висновки. Домогосподарства в сучасних ринкових умовах відзначаються зростаючою роллю в процесах економічного зростання. Рівень їхньої соціальної та економічної активності взаємопов'язаний з рівнем їхнього добробуту. Оскільки в сучасних теоріях добробуту спостерігається посилення індивідуалізації його забезпечення, передумовами чому є новітні можливості конкуренції й мобільності в соціально-економічному просторі, дослідження різних аспектів формування економічної поведінки домогосподарств у взаємозв'язку з добробутом є особливо важливими. На економічну поведінку домогосподарств впливає велика кількість чинників – загального характеру (політичні, стабілізаційні, економічні) і такі, що мають пряме відношення до самих домогосподарств (фінансові, демографічні, культурні, соціальні, емпіричні, психологічні). Для вітчизняних домогосподарств актуальними є дослідження фінансових детермінант формування економічної поведінки, зокрема рівня заощаджень. Це один із ключових параметрів економічного зростання країни, який дозволяє прогнозувати зміни економічної, зокрема споживчої та інвестиційної поведінки у перспективі. Тому в подальших дослідженнях авторів буде розкрито теоретико-методичні підходи до оцінювання фінансових детермінант економічної поведінки домогосподарств з акцентом на їхній інвестиційний потенціал.

Список використаних джерел

1. Галушка З. І. *Соціалізація трансформаційної економіки: особливості, проблеми, пріоритети*: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2009. 408 с.
2. Zhelaeva S. Economic time in the mechanism of self-organization of the economic system. *Journal of economic theory*. 2015. No 1. Pp. 69-74.
3. Fisher I. *Theory of Interest*. New York: Kelley, 1961. 332 p.
4. Dominitz J., Manski C. F. Using Expectations Data To Study Subjective Income Expectations. *Journal of the American Statistical Association*. 1997. No 92(439). Pp. 855-867. DOI: <https://doi.org/10.1080/01621459.1997.10474041>
5. Brown S., Ghosh P., Taylor K. Household finances and social interaction: Bayesian analysis of

household panel data. *Review of Income and Wealth*. 2016. No 62(3). Pp. 467-488. DOI: <https://doi.org/10.1111/roiw.12174>

6. Gogolin F., Dowling M., Cummins M. Individual values and household finances. *Applied Economics*. 2017. No 49(35). Pp. 3560-3578. DOI: <https://doi.org/10.1080/00036846.2016.1262528>

7. Renneboog B. L., Spaenjers C. Religion, economic attitudes, and household finance. *Oxford Economic Papers*. 2012. No 64(1). Pp. 103-127. DOI: <https://doi.org/10.1093/oepp/gpr025>

8. Campbell J. Y. Household finance. *The Journal of Finance*. 2006. No 61(4). Pp. 1553-1604. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2006.00883.x>

9. Hong H., Kubik J. D., Stein J. C. Social interaction and stock market participation. *The Journal of Finance*. 2004. No 59(1). Pp. 137-163. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2004.00629.x>

10. Dierkes M., Klos A., Langer T. A note on representativeness and household finance. *Economics Letters*. 2011. No 113(1). Pp. 62-64. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.05.045>

11. Gao M., Fok R. Demographics, family/social interaction, and household finance. *Economics Letters*. 2015. No 136. Pp. 194-196. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2015.09.027>

12. Curtis C. C., Lugauer S., Mark N. C. Demographics and aggregate household saving in Japan, China and India. *Journal of Macroeconomics*. 2017. No 51. Pp. 175-191. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2017.01.002>

13. Stango V., Zinman J. Exponential growth bias and household finance. *The Journal of Finance*. 2009. No 64(6). Pp. 2807-2849. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2009.01518.x>

14. Arano K., Parker C., Terry R. Gender-based risk aversion and retirement asset allocation. *Economic Inquiry*. 2010. No 48(1). Pp. 147-155. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2008.00201.x>

15. Liang P. H., Guo S. Q. Social interaction, internet access and stock market participation – An empirical study in China. *Journal of Comparative Economics*. 2015. No 43(4). Pp. 883-901. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2015.02.003>

References

1. Halushka, Z. I. (2009). *Sotsializatsiya transformatsiynoyi ekonomiky: osoblyvosti, problemy, priorytety* [Socialization of transformational economy: features, problems, priorities]. Chernivtsi: Chernivtsi National University. [in Ukrainian].
2. Zhelaeva, S. (2015). Economic time in the mechanism of self-organization of the economic system. *Journal of economic theory*, 1, 69-74.
3. Fisher, I. (1961). *Theory of Interest*. New York: Kelley.
4. Dominitz, J., & Manski, C. F. (1997). Using expectations data to study subjective income expectations. *Journal of the American Statistical Association*, 92(439), 855-867. DOI: <https://doi.org/10.1080/01621459.1997.10474041>
5. Brown, S., Ghosh, P., & Taylor, K. (2016). Household finances and social interaction: Bayesian

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

- analysis of household panel data. *Review of Income and Wealth*, 62(3), 467-488. DOI: <https://doi.org/10.1111/roiw.12174>
6. Gogolin, F., Dowling, M., & Cummins, M. (2017). Individual values and household finances. *Applied Economics*, 49(35), 3560-3578. DOI: <https://doi.org/10.1080/00036846.2016.1262528>
7. Renneboog, B. L., & Spaenjers, C. (2012). Religion, economic attitudes, and household finance. *Oxford Economic Papers*, 64(1), 103-127. DOI: <https://doi.org/10.1093/oeq/gpr025>
8. Campbell, J. Y. (2006). Household finance. *The Journal of Finance*, 61(4), 1553-1604. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2006.00883.x>
9. Hong, H., Kubik, J. D., & Stein, J. C. (2004). Social interaction and stock market participation. *The Journal of Finance*, 59(1), 137-163. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2004.00629.x>
10. Dierkes, M., Klos, A., & Langer, T. (2011). A note on representativeness and household finance. *Economics Letters*, 113(1), 62-64. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2011.05.045>
11. Gao, M., & Fok, R. (2015). Demographics, family/social interaction, and household finance. *Economics Letters*, 136, 194-196. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2015.09.027>
12. Curtis, C. C., Lugauer, S., & Mark, N. C. (2017). Demographics and aggregate household saving in Japan, China and India. *Journal of Macroeconomics*, 51, 175-191. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jmacro.2017.01.002>
13. Stango, V., & Zinman, J. (2009). Exponential growth bias and household finance. *The Journal of Finance*, 64(6), 2807-2849. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.2009.01518.x>
14. Arano, K., Parker, C., & Terry, R. (2010). Gender-based risk aversion and retirement asset allocation. *Economic Inquiry*, 48(1), 147-155. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2008.00201.x>
15. Liang, P. H., & Guo, S. Q. (2015). Social interaction, internet access and stock market participation – An empirical study in China. *Journal of Comparative Economics*, 43(4), 883-901. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jce.2015.02.003>

Стаття виконана в межах гранту Національного фонду досліджень України «Підтримка досліджень провідних та молодих учених»: Фінансові детермінанти забезпечення економічного зростання регіонів і територіальних громад на засадах поведінкової економіки.

Надійшло 15.11.2020 р.

Proceedings of the "SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE"

Proceedings of the "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is a specialized scientific-practical edition based National Academy of Sciences of Ukraine and the Institute for regional studies of NAS of Ukraine.

The book highlights the results of studies of institutional and socio-economic problems of development of Ukraine at the macro, meso and micro levels, encouraging to published authors who carry out research work in various sectors of the economy.

The book "Socio-economic problems of the modern period of Ukraine" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated by 11.07.2016 №820).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2014.

Site collection: www.zbirnyk.ird.gov.ua